ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 1921

Ὁ καθεμερνὸς τύπος στὰ πρωτοχρονιάτικα φύλλα του θέλησε νὰ δώσῃ μιὰ εἰκόνα τῆς φιλολογικῆς κίνησης τῆς χρονιᾶς ποὺ πέρασε. Μά, ὅπως πάντα, οἱ φημεριδογράφοι, ἀγγίζουνε τὸ ζήτημα ἀλαφρὰ ἀλαφρά, καὶ γράψανε ὅ,τι τοὺς κατέβηκε τὴ στιγμὴ ποὺ πιάσανε τὴν πένα, δίχως νὰ τοὺς ἐνδιαφέρῃ γιὰ τίποτ' ἄλλο παρὰ μονάχα πῶς νὰ γεμίσουνε τὴν ἀναγκαία τους στήλη. Ἔτσι, ὅποιος διαβάσῃ τὰ ἐπιθεωρησιακά τους ἄρθρα, θὰ σπάσῃ στὰ γέλια ὄχι μονάχα γιὰ τὴν ἀνιποψία ποὺ φανερώνουνε, μὰ καὶ γιὰ τὶς χοντρὲς ἀντίφασες ποὺ περιέχουνε τὸ καθένα καὶ ὅλα μαζὶ γιὰ τὰ ἴδια κρινόμενα ἔργα. Ἔτσι ὅ,τι ὁ ἕνας θεωρεῖ μεγάλο καὶ τρανό, ὁ ἄλλος τὸ ἀγνοεῖ ὁλότελα. Ξαίρουμε βέβαια, μὲ τὶ τρόπο γίνεται πάντα ἡ δημοσιογραφικὴ δουλειά. Στὰ ζητήματα ὅμως τὰ φιλολογικὰ τὸ πράμα ἔφτασε στὰ σύνορα τοῦ γελοίου. Μὰ τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμᾶ. Κι ὅταν τὸ Κράτος, μὲ τὸ περίφημο «Ἀριστεῖο τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν» ποὺ δημιούργησε τὰ τελευταῖα χρόνια, κάθεται καὶ κομματίζει καὶ δείχνει τὸ παράδειγμα τοῦ σαφασόνιομοῦ,—τί νὰ κάμουνε κ' οἱ δυστυχισμένοι χρονογράφοι, ποὺ ἡ καθεμερνὴ δουλειά, τοὺς ἔχει ξεπιπιλίσει τὸ μυαλό;

Κι ὅμως ἂν θελήσῃ κανεὶς μὲ προσοχὴ νὰ ξετάσῃ τὴν κίνηση τῆς φιλολογίας μας σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς χρονιᾶς ποὺ μᾶς πέρασε, χωρὶς νὰ μείνῃ ἐνθουσιασμένος, θὰ μείνῃ ἱκανοποιημένος. Ἡ ποίησή μας, ἔδειξε μιὰ ὁρμὴ ἀξιέπαινη, κ' ἔκαμ' ἕνα βῆμα πρὸς τὰ μπροστά. Καὶ τοῦτο, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀναγνωρισμένους ἄξιους δασκάλους τῆς γενιᾶς ποὺ πέρασε, μὰ ὅλο ἀπὸ νεώτερους. Φανερωθήκανε τὴ χρονιὰ τούτη δυὸ ἄξιοι λυρικοὶ ποιητὲς μὲ ὁλάκερες ποιητικὲς συλλογές. Ὁ ***Ν. Πετιμεζάς***, γνωστὸς ἀπὸ πρωτήτερα στοὺς ἀναγνῶστας τοῦ «Νουμᾶ» μὲ τὸ ψευτόνομα «Λαύρας», τύπωσε "***Τ' ἁπλὰ λόγια***„, ποὺ τὰ χαραχτήρισε πιστὰ μὲ κριτικό του πρόλογο ὁ ***Ρήγας Γκόλφης***. Ὁ πρωτοφανέρωτος ***Γ. Δελῆς*** μὲ τὸ βιβλίο του "***Ἀπάνεμα βράδια***„ μᾶς ἔδωσε εἶδος βαθιονόητης ποίησης, γεμάτης ἀπὸ αἴστημα πόνου κ' ἐγκαρτέρησης.

Μὰ κ' οἱ πιὸ γνωστοὶ ἀπὸ τοὺς νεώτερους φιλοτιμηθήκανε νὰ παρουσιάσουνε συγκεντρωμένη σὲ βιβλία δείγματ' ἀπὸ τὴν ἐργασία τους. Ὁ ***Ρήγας Γκόλφης*** ἔδωσε τοὺς "***Ὕμνους***„ τὴ δεύτερη ποιητική του συλλογὴ ὕστερ' ἀπὸ τὰ "***Τραγούδια τοῦ Ἀπρίλη***„. Ὁ ***Κ. Καρθαῖος*** τὸ πρῶτο του βιβλίο μὲ τὴν ἐπιγραφή: "***Τὰ τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου κ' οἱ Κηφισσιώτικες μελῳδίες***„, ὁ ***Πάνος Ταγκόπουλος*** τὰ "***Δυρικά του***„ ὁ ***Θανάσης Κυριαζὴς*** «***Τὶς στιγμὲς ποῦ ζῶ***„. Οἱ παραπάνου ποιητὲς ἀπὸ τὴν πλειάδα τοῦ «Νουμᾶ» διαβαστήκανε πολὺ καὶ τὰ βιβλία τους εἴδανε ἀρκετὰ μεγάλη δημοσιότητα. Ὅταν ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Γανιάρης» κυκλοφόρησε τὶς πρῶτες ἀπὸ τὶς παραπάνου συλλογές, ὁ «Νουμᾶς» χαραχτήρισε σύντομα τὰ νέα βιβλία μὲ τἀκόλουθο σημείωμα:

«Οἱ ποιητὲς αὐτοί, ἁρματωμένοι γερὰ μὲ γνώση καὶ μὲ τέχνη, μορφωμένοι καὶ συχρονισμένοι, μᾶς δίνουνε τὴ λυρικὴ ποίηση, ποὺ ἡ ἐποχή μας γεννᾶ. Αἰστάνουνται μὲ καρδιὰ γαληνεμένη κι ἁπλή, καὶ παρατηροῦνε μὲ μάτια μοντέρνα. Μακριὰ ἀπὸ τὶς παραδομένες πρόληψες καὶ συντηρητικότητες, πετοῦνε, μὲ τὰ φτερὰ τῆς φαντασίας, πρὸς νέους κι ἀνοιχτοὺς ὁρίζοντες. Κ' ἔξὸν ἀπὸ τὰ κοινά τους αὐτὰ χαραχτηριστικά, καθένας τους σφραγίζεται ἀπὸ μιὰ ἰδιαίτερη πρωτότυπη ἀτομικότητα. Ἡ ποίηση τοῦ Ν. Πετιμεζᾶ εἶναι γεμάτη ζωγραφιά, μὲ ἄδρες πινελιὲς δομένη, ποὺ ὅμως κάτω ἀπ' αὐτὲς τρέμει μιὰ ψυχὴ δακρισμένη κ' αἰσταντική. Τὰ τραγούδια τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου τὰ χαραχτηρίζει μιὰ πνοὴ νιότης καὶ λεβεντιᾶς, γερὴ ἀντίληψη τῆς ρωμαΐϊκης πλάσης, ἀγάπη στὴ ζωὴ καὶ στὸν ἔρωτα, κ' ἕνας διονυσιασμὸς ἡλιουπλούμιστος. Τὰ ποιήματα τοῦ Κ. Καρθαίου, ἁπλά, φωτεινά, λιτά, ζωηρά, γεννήματα ζευγαρωμένης σοφίας καὶ φαντασίας, μὲ μιὰ ξεχωριστὴ πρωτοτυπία στὴν ἔκφραση ποὺ πάντα τὰ σημαδεύει. Ὁ Ρήγας Γκόλφης μὲ τοὺς «Ὕμνους», μᾶς δίνει καὶ πάλι δείγματα τῆς ποιητικῆς του Τέχνης, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ὑψώσῃ σὲ νόμο ἀπαράβατο, τὸ γεμάτο, δυνατό, γερὸ κι ἀλάθευτο στίχο, συνταιριασμένο μὲ τὴ φλόγα τοῦ πάθους καὶ τὸ ζῆλο τῆς κοινωνικῆς λευτεριᾶς».

Βγήκανε ἀκομα στὸ διάστημα τῆς χρονιᾶς ποὺ πέρασε, τὸ ποιητικὸ βιβλίο τοῦ Ν. Καρυωτάκη "***Νηπενθῆ***„ καὶ τοῦ Στέφανου Δάφνη «***Τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο***», μὲ ποιήματα ποὺ τιμοῦνε καὶ τοὺς δυὸ ποιητές, τοῦ Α. Ἄργη «***Νύχτες***», τοῦ Μένου Φιλήντα «***Ὀχτάβες***», καὶ τοῦ Ρώμου Φιλύρα «***Κλεψύδρα***», μὲ ἀξιόλογη πρωτοτυπία. Ὁ ***Θρασύβουλος Σταύρου*** μὲ τοὺς «Δρόμους καὶ Μονοπάτια» μᾶς ἔφερε μιὰν ἀληθινὴ ποιητικὴ δροσιά.

Ὁ πεζὸς λόγος μᾶς ἔδωσε λιγώτερα βιβλία παρὰ ἡ ποίηση. «***Ὁ πατέρας κι ἄλλα δηγήματα***» τοῦ

Κώστα Παρορίτη, ἔχουνε σελίδες τόσο δυνατές, ποὺ ἀναδείχνουνε τὸ συγγραφέα τους δηγηματογράφο πρώτης γραμμῆς. Ἔπειτα ὁ Παρορίτης εἶναι ὁ μόνος, ἀπὸ τοὺς καθαυτὸ νέους τεχνίτες τοῦ πεζοῦ λόγου ποὺ ἔχει γλωσσικὴ κανονικάδα, ὕφος ἐξαίρετο καὶ στὺλ ἄφταστο καθαρὰ φιλολογικὸ καὶ ὄχι δημοσιογραφικό. Τὸ μικρὸ ρομάντζο «Πλάϊ στὴν Ἀγάπη» τοῦ διευθυντῆ τοῦ «Νουμᾶ» ***Δημ. Π. Ταγκόπουλου***, ἀσύγκριτου συγγραφέα στὴ φυσικὴ ἀφήγηση καὶ στὸ τεχνικὸ πλέξιμο τῆς ὑπόθεσης,—φανέρωσε πὼς κ' ἡ δική μας κοινωνικὴ ζωὴ δίνει στὸν ἄξιο δημιουργὸ θέματα δυνατὰ γιὰ ψυχολογικὴ ἀνάλυση. Ἀπὸ τοὺς παλιοὺς ἔργο σου τύπωσε ὁ ***Γρηγόρης Ξενόπουλος***, καὶ μερικοὶ ἄλλοι παλιότερης ἐποχῆς, ποὺ τώρα πιὰ φαίνουνται σὰν ξαναζεσταμένα φαγιὰ περασμένου φιλολογικοῦ τραπεζιοῦ. Ὁ ρόλος τους ἀπομένει νὰ φωτίσουνε μιὰ δύσκολη περίοδο, ποὺ πέρασανε ἄλλοτες τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, περιφρονημένα ἀπ' ὅλους καὶ ποὺ παλεύανε νὰ σπάσουνε τὶς ἁλυσσίδες τῆς σκολαστικῆς παράδοσης. Μὰ γιὰ τοῦτο οἱ τίμιοι ἐκεῖνοι ἐργάτες δὲν εἶναι ἄξιοι λιγότερου σεβασμοῦ, ἀπὸ τοὺς νεώτερους.

Στὶς στῆλες τοῦ «Νουμᾶ» φανερώθηκε πάλι μιὰ φωνὴ ποὺ ἀπὸ καιρὸ εἶχε ἄδικα σωπάσει. Ὁ ***Μήτσος Ἀνθέμης*** τεχνίτης στὸ δήγημα ἀπὸ τοὺς διαλεχτούς, μὲ ὕφος καὶ ψυχὴ βαθύτατα εὐγενικά. Ὁ πολυγράφος ***Δημοστένης Βουτυράς***, ἀπὸ τὰ πρωτοπαλλήκαρα στὸ δήγημα, σκόρπισε τὰ ἔργα του σὲ διάφορους ἐκδόσεις, καὶ τώρα τελευταῖα κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο, τυπωμένο στὴν Ἀλεξάντρεια, ἕνα ἀπὸ τὰ μακρύτερά του δηγήματα, «Οἱ Ἀλανιάρηδες».

Ἡ δραματικὴ παραγωγὴ ἀντιπροσωπεύτηκε τὴν περασμένη χρονιὰ ἀπὸ τὸ καινούριο σκηνικὸ ἔργο τοῦ ***Δημ. Π. Ταγκόπουλου*** «Ὁ Λυτρωμός», γραμμένο μὲ δύναμη καὶ τέχνη, γιομᾶτο ἐπαναστατικὴ πνοή, ποὺ παραστάθηκε μὲ μοναδικὴ ἐπιτυχία στὴ Νέα Ὑόρκη τῆς Ἀμερικῆς. Τυπωμένος σὲ κομψὸ βιβλίο, κυκλοφόρησε πλατιά, ὁ «Γήταυρος», τὸ γνωστὸ δράμα τοῦ ***Ρήγα Γκόλφη***, ἔργο ποὺ πρωτάνοιξε τὴν κοινωνιστικὴ μας φιλολογία. Βγήκανε συγκεντρωμένα σὲ βιβλίο τέσσαρα σκηνικὰ ἔργα τοῦ ***Γρηγόρη Ξενόπουλου*** στὴ σειρὰ τοῦ «Θεάτρου του». Ἀνεβάστηκε στὴ σκηνὴ καὶ παίχτηκε μ' ἐπιτυχία πολλὲς φορὲς ἡ ἠθογραφία τοῦ ***Παντελῆ Χόρν*** «Φιντανάκι», κι' ἀπαγορεύτηκε ἀπὸ τὴν ἀστυνομία τὸ παίξιμο τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἀντιπολεμικοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ ***Σωτήρη Σκίπη***. Βγῆκε ἀκόμα σὲ βιβλίο ἡ «Κόκκινη Πρωτομαγιὰ» δράμα γραμμένο ἀπὸ τὸ ***Γ. Σημηριώτη***.

Ἀπὸ τὰ περιοδικὰ ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ ***"Γράμματα"*** ποὺ βγαίνουνε στὴν Ἀλεξάντρεια, τὸ ***"Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου"*** καὶ ἡ ***«Κομμουνιστικὴ Ἐπιθεώρηση»*** ποὺ συγκεντρώνει φροντισμένα ὅλη τὴν ἀπολυτρωτικὴ κοινωνικὴ κίνηση, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ λαοῦ, καὶ μὲ τὸ ἀνέβασμά του σὲ ἀψηλότερες σφαῖρες δράσης κ' ἐνέργειας.

Νέοι ποὺ γράφουνε στίχους καὶ πεζὰ φανερωθήκανε ἀρκετοί, καὶ μάλιστα πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἀξιοπρόσεχτοι, δίνοντας ἐλπίδες πὼς θὰ ξετυλιχτοῦνε μιὰ μέρα σὲ ἀληθινὲς ἀξίες.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

Ξένη Φιλολογία

Τὰ σύχρονο ρομάντσο. — Ἡ «Κατάχτηση» τοῦ Ὀρμουά. — Ἡ «μόδα» τοῦ κ. Μουστοξύδη — Ἀνέκδοτα γράμματα τῆς Στάελ— Μιὰ διάλεξη γιὰ τὴ μαντάμ ντὲ Σαβινιέ—Τὸ βιβλίο τῆς Ὁμορφιᾶς.

Τώρα τελευταῖα φαίνεται, —λέει ὁ Ἀντρὲ Τερίδ σὲ μιά του κριτικὴ — πὼς ἡ θεὰ Εὐκολία βλάφτει τὴ φιλολογία πιὸ πολὺ παρὰ ὅλα τὰ ἄλλα εἴδωλα τῆς ἀγορᾶς κι ὅλες οἱ πρόληψες τοῦ κόσμου. Ἔτσι τὸ σύχρονο ρομάντσο, λέει, μὲ τὴ συνήθεια ὁ συγγραφέας του ἀπ' τὴ μιὰ νὰν τὸ γράφει σὲ δέκα μέρες κι ὁ ἀναγνώστης ἀπ' τὴν ἄλλη σὰν τὸ διαβάζει σὲ μιὰν ὥρα, πάει νὰ ξαναγυρίσει στὴν κατώτερη μορφὴ ποὺ εἶχε πρὶν ἑκατὸ χρόνια. Καὶ τὰ λέει ὅλ' αὐτὰ παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ Ρόζα Μπέργκεμ τοῦ Ζοζὲ Ζερμαὶν. Σύντομα τὸ ρομάντσο αὐτὸ εἶναι μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία. Ἡ Ρόζα, μιὰ γερμανίδα κοπέλα, ἂν καὶ μόλις ἔχασε στὸν πόλεμο τὸν ἀρραβωνιαστικό της, ἐρωτεύεται ἕναν αἰχμάλωτο, τὸν βοηθάει νὰ δραπετέψει ἀπὸ τὸν περιορισμό, τὸν κρύβει, καί, τὸ πιὸ μεγάλο τέλος, τόνε βοηθάει καὶ νὰ γυρίσει πίσω στὴν πατρίδα του. Πατεῖ τὸ τρομερό της πάθος, θυσιάζει τὸ μέλλον της, τὴ ζωή της, καὶ τὸ δέχεται νὰ χάσει ἀγύριστα ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπάει τὴ στιγμὴ ποὺ πρόκειται γιὰ τὴ δική του σωτηρία. Αὐτὸ εἶναι βέβαια ἕνα ὡραῖο θέμα. Μὰ ἡ ἐπεξεργασία του, ἡ πλοκὴ καὶ γενικὰ τὸ γράψιμο τῆς Ρόζας Μπέργκεμ δὲν ἱκανοποίησαν τὴν κριτικὴ ποὺ εἶχε ἀξίωσες ἀπὸ τὸ δυνατὸ ταλέντο τοῦ Ζοζὲ Ζερμαὶν.

—«Ἡ Κατάχτηση» τοῦ Μαρσὲλ Ὀρμουὰ μὲ τὴν ἡρωΐδα της, τὸν αἰώνιο τύπο τῆς γυναίκας ποὺ ἄμα τύχει νὰ ταλαντεύεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἔρωτες, γέρνει πάντα της σχεδὸν καὶ σταθερὰ πρὸς τὸν ὑλιστικώτερο, θυμίζει λίγο τὶς Deux Etreintes τοῦ Ντωντὲ κι ἀπὸ τὰ σύγχρονα, τὴν «Κυρία τοῦ Πολέμου» τοῦ Ἀμπὲλ Ἑρμάν. Ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀξιωματικοὺς ποὺ τὴν περιστοιχίζουνε μὲ τὶς ἀδρότητές τους, ὁ ἕνας εἶναι πιὸ ποιητής, ὁ ἄλλος πιὸ ὑλιστής, μιλάει πιὸ πολὺ στὶς αἰσθήσεις τῆς ἡρωΐδας παρὰ στὴν ψυχή. Καὶ ἡ αἰώνια γυναίκα συγκινιέται βέβαια στὴν

ἀρχὴ ἀπὸ τὸν ἐξευγενισμένο ἔρωτα τοῦ πρώτου· ὁ ποιητὴς εἶναι ἡ πρώτη της προτίμηση μὰ ἐφήμερη κι ἀλαφριά. Κεῖνος ποὺ τήνε συγκινεῖ πιὸ σοβαρὰ καὶ ποὺ θὰ τὴν κρατήσει, ποὺ τῆς σβήνει ἀκόμα καὶ τὴν ἀνάμνηση τοῦ ἀντίπαλου, εἶναι ὁ δεύτερος μνηστήρας ποὺ μιλάει στὶς αἰσθήσεις. «Ξαίρουνε οἱ γυναῖκες πραχτικὰ νὰ συνδυάζουνε τὰ πράγματα» αὐτὴ σὰ νάναι ἡ ὑπόκρουση ποὺ συνοδεύει τὸ ἔξυπνο ρομάντσο τοῦ Ὀρμεσά. Ἂν ἔβαζε μέσα στὸ γράψιμό του πιὸ πολλὴ εἰρωνεία ποὺ θἄκανε νὰ φάνταζαν καλύτερα οἱ χαραχτῆρες του, μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση θὰ διαβαζόταν τὸ ρομάντσο του. Κ' εἶταν ἀνάγκη νὰν τὸ κάνει γιατὶ ἔσο πιὸ συνειθισμένη. πιὸ κοινὴ — ὅπως ἡ παραπάνω — εἶναι ἡ ἱστορία, τόσο δυνατώτερες χάρες πρέπει γἄχει ἡ ἀπόδοση γιὰ νὰ κρατήσει τὸ ἐνδιαφέρο πάνου σ' ἕνα θέμα ποὺ πολλοί, πολλὲς φορές, καὶ μὲ πολλὲς ἴσαμε τώρα φόρμες, ἔχουνε ἀγγίξει.

—Ἕνα βιβλιαράκι, ὁμορφοτυπωμένο στὸ Παρίσι — ἔκδοση Πικὰρ — μᾶς ἦρθε στὰ γραφεῖα μας, σταλμένο εὐγενικὰ ἀπὸ τὸ συγγραφέα του τὸν κ. Β. Μουστοξύδη. Τίτλος του «Τί εἶναι ἡ μόδα» καὶ τὸ θεμα του ἡ μόδα εἰδικὰ στὸ ντύσιμο — ἡ καθαυτὸ μόδα ποὺ λέμε — γιατὶ μόδα ὅπως λέει ὁ συγγραφέας ὑπάρχει παντοῦ, σὲ κάθε τι ἀνθρώπινο, ἀπὸ τὴ φόρμα τοῦ παπουτσιοῦ μας ἴσαμε τὴ φόρμα τῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ θεοῦ μας ἀκόμα. Καὶ δὲν εἶναι τὸ βιβλιαράκι του αἰσθητικὴ τῆς μόδας Πιὸ πολὺ ψυχολογία, ἀνάλυση πάνου σὲ ποιὰ ἔνστικτα ἀνθρώπινα στηρίζεται ἡ τυραννία αὐτή, ποιὲς ἐκδηλώσεις τὴ χαρακτηρίζουν ἐξωτερικὰ καὶ τι ἐπίδραση ψυχολογικὴ ἔχει πάνου μας. Ὁ συγγραφέας — γνωστὸς κι ἀπ' ἄλλα του συγγράμματα στὸν ἴδιο κύκλο— ἱστορία τῆς γαλλικῆς αἰσθητικῆς, συστήματα αἰσθητικῆς στὴ Γαλλία, καὶ βιβλιογραφία τῆς γαλ. αἰσθητικῆς— μᾶς συγκεντρώνει στὸ βιβλιαράκι του, μεθοδικὰ καὶ καθαρά, ἀρκετὴ παρατήρηση στὸ ζήτημα αὐτό.

—Ἕξη γράμματα ἀνέκδοτα τῆς μαντὰμ Στάελ πουλήθηκαν τελευταῖα διακόσια φράγκα στὸ Παρίσι. Εἶναι ἕλα τους ἀπὸ τὸ 1806, γραμμένα σ' ἕναν κάπιο Τυρό, διευθυντὴ τοῦ οἰκοτροφείου ποὺ εἶχε κλεισμένο τὸ γιό της. Μέσα κεῖ βλέπει κανένας τὴ φροντίδα της γιὰ τὴν ἀνατροφή του καὶ τὴν περηφάνεια της γι' αὐτὸν τὸ γιὸ ποὺ τὸν ἑτοίμαζε γιὰ μιὰ μεγάλη δόξα καὶ ποὺ κεῖνος δὲν ἔγινε τίποτα μὲ ὅλα αὐτά. Γιατὶ ὁ γιὸς τῆς Στάελ, βαρῶνος τοῦ Στάελ-Ὁλστάϊν, δὲ μᾶς εἶναι γνωστὸς παρὰ μονάχα ἀπὸ τὶς ἐνέργειές του στὸν Αὐτοκράτορα γιὰ νὰ φέρει ἀπὸ τὴν ἐξορία τὴ μητέρα του, κι ἀπὸ τὸ σχέδιο ἑνὸς μέτριου ἔργου σχετικοῦ μὲ τὴ δουλεμπορία τῶν μαύρων.

—Μία ἔκδοση τοῦ Περρὲν ἔβγαλε σὲ βιβλίο τὴ διάλεξη τοῦ Ἀντρὲ Ἄλλαῦς γιὰ τὴ Μαντὰμ ντὲ Σαβινιὲ στὴν «Ἑταιρία τῶν Διαλέξεων». Μὲ τὴν εἰσαγωγή του στὴ διάλεξη αὐτή, σὰ νὰ ζητάει συχώρεση ποὺ δὲν προσθέτει καινούριο στὴ βιογραφία ἢ στὴν κριτικὴ τοῦ ἔργου τῆς «θείας» Μαρκησίας. Ὁ σκοπός του, λέει, εἶναι μονάχα νὰ τὴν ὑμνήσει, νὰ πληθύνει τὶς συμπάθειες, νὰ δυναμώσει τὸ θαυμασμὸ ποὺ τῆς ἔχει ὁ κόσμος. Κ' εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ μετριοφροσύνη του αὐτή. Γιατὶ ἡ μελέτη του εἶναι μὲ δύναμη γραμμένη καὶ μᾶς δίνει κι ἀρκετὴ ἀνάλυση τοῦ ἔργου τῆς Σαβινιέ. Ἡ δυνατότερη ὁμορφιὰ μὲς στὴ διάλεξη αὐτὴ εἶναι ἡ πιστότη, ἡ ἀλήθεια στὴν περιγραφή, πρὸ πάντων ἅμα πρόκειται γιὰ τὴν ἐπαρχιώτικη ἢ τὴν ἐξοχικὴ ζωὴ τῆς μαρκησίας.

— Στὶς 30 τοῦ Σεπτέμβρη 1914 ὁ Ρομπὲρ ντ' Ὑμέρ, (ποὺ εἴτανε γραφτὸ νὰ σκοτωθεῖ ἀργότερα, στὶς 26 τοῦ Ἀπρίλη 1915 στὴν ἐπίθεση τοῦ χωριοῦ Λιζέρν) ἔγραφε ἀνάμεσα στὶς τελευταῖες του θέλησες :

«Ἀπὸ τὰ ἕνα σωρὸ κομμάτια ποὺ ἀφίνω, οἱ φίλοι μου θὰ μποροῦσαν νὰ πάρουνε τὰ πιὸ σημαντικά, κεῖνα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ ἔργο ποὺ ποθῶ : ἕνα βιβλίο γιὰ τὴν Ὁμορφιά.

Καὶ παρακάτω, πάλι σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ νειρευότανε : «Σ' ὅλα μου τὰ καρνὲ κι ὅλα τὰ σημειώματά μου τίποτα δὲν εἶναι ποὺ νὰ μὴν ἔχει μιὰ σχέση ἄμεση ἢ ἔμμεση. Τὸ ἄρθρο μου «Ἀναγέννηση Καθολικὴ τὸ δημοσιευμένο στὸ Mercure de France, θἄδινε ἕνα κεφάλαιο τοῦ βιβλίου. Οἱ φίλοι μου, συναρμολογώντας ὅλα αὐτά, μὲ τὸ γοῦστο βέβκια ποὺ χρειάζεται γιὰ μιὰ τέτια δουλειά, θὰ μὲ βοηθήσουν ἔτσι γιὰ νἀφήσω ἕνα ἔργο μὲ ἀξίωσες μιᾶς μετρίας μεταθάνατης δόξας καὶ νὰ ξεπληρώσω ἕνα χρέος, τὸ πιὸ ἐπιτακτικὸ ποὺ νιώθω μέσα μου. Αὐτὴ εἶν' ὅλη μου ἡ διαθήκη».

Ἔτσι ἔγραφε ὁ ντ' Ὑμέρ. Καὶ αὐτὴ τὴ διαθήκη σήμερα τὴν ἐχτελεῖ ὁ Καμὶλ Μωκλαίρ, βγάζοντας σὲ μίαν ἔκδοση τοῦ Mercue de France τὸ «Βιβλίο τῆς Ὁμορφιᾶς» συναρμολογημένο ἀπὸ τὰ σημειώματα καὶ τἄρθρα τοῦ ντ' Ὑμὲρ μ' ὅλη τὴν τέχνη καὶ τὸ γοῦστο ποὺ ζητοῦσε ἀπ' τοὺς φίλους του καὶ μ' ἕνα ὡραῖο πρόλογο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα. Μὲ τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίο, ἀρχὴ τῆς ὅλης ἔκδοσης τῶν ἔργων τοῦ ντ' Ὑμέρ, μᾶς δίνονται ὅλες σχεδὸν οἱ ἠθικὲς ἀρχές του, ὅλη ἡ φιλοσοφία του. Ὁ θάνατος τοῦ ντ' Ὑμέρ, μονιστὴ στὴ φιλοσοφία του, μὰ μ' ἕνα μονισμὸ ἀλλιώτικο ἀπ' τοῦ Χαϊκελ, καὶ συγραφέα μὲ ταλέντο σπάνιο, εἴτανε —μαζὶ μὲ τὸ θάνατο τοῦ Ρεμὺ ντὲ Γκουρμὸν — ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ τὶς ἀνεπανόρθωτες συφορὲς ποὺ ἔφερε ὁ πόλεμος στὰ γαλλικὰ γράμματα.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Ἔξω φυσάει βοριὰς δυνατὸς καὶ τὰ βουνά, βαρειὰ σκεπασμένα ἀπὸ σύννεφα σταχτόμαυρα, φαίνονται σὰ νὰ χαμήλωσαν κ' ἤρθανε πάρα κάτω.

Χιονίζει κεῖ πάνω.

Καθισμένη δίπλα στὴ θερμάστρα κι ἀφηρημένα βλέποντας τὴ λαμπερὴ φωτιά, ξεχωρίζω τὰ διάφορα μικρὰ καρβουνάκια ποὺ τὴν ἀποτελοῦν καὶ μ' ἡδονὴ βυθίζω τὸ βλέμμα μου μέσα σ' αὐτὸ τὸ φωτεινὸ σύνολο.

Παρὰ πέρα, σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνιά, ἡ γάτα μου κουλουριασμένη πάνω στὸ χαλί, ροχαλίζει ἥσυχα ἥσυχα στὸ χάϊδεμα κάποιων ἀναλαμπῶν ποὺ φτάνουν ἀμφίβολα ὡς ἐκεῖ κι ἁπαλὰ χρωματίζουν τ'ἐλόλευκό της γουναρικό. Καὶ τὰ καρβουνάκια ὅλο κι ἀνάβουν ἀφίνοντας ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἕνα ξερὸ τρίξιμο, ἢ σκάζοντας σὲ μιὰ δυνατὴ σπίθα ποὺ σκορπιέται σὲ μύρια γοργολάλητα πολύφωτα.

Καὶ τὰ θωρῶ ἔτσι ἑνωμένα ἰδνα κοντὰ στ' ἄλλο καὶ μὲς στὸ ματωμένο τους πέλαγο βυθίζεται ἡ σκέψη μου, βλέποντας τ' ἄπειρα συναισθήματα ποὺ ἑνωμένα κι ἀχώριστα, σὰν κάποια ἀόρατη ἁλυσίδα νὰ τὰ κρατεῖ στριχτοδεμένα, καίονται σιγὰ σιγὰ στῶν ὀνείρων μας τὶς φλόγες. Κι ὅλο ρίχνομε, ρίχνομε γιὰ νὰ διατηρήσωμε ἀκέρια τὴ θερμότη ποὺ ζωντανεύει τὴν ψυχή μας, γιὰ ν' ἀπολαύσωμε μὲ μιὰν ἄγρια χαρὰ τὴ λάμψη μεγαλύτερη, δυνατώτερη. Μ' ἀλίμονο πόσες φορὲς τραβιόμαστε πίσω, τυφλωμένοι, καμένοι!

Καρβουνάκια ποὺ μοιάζεται, σὰν καιγόσαστε, θρυλικὰ παλάτια, ποὺ καθ' ἕνα ἀπὸ σᾶς κλείνει κ' ἕνα βασιλέπουλο γεννημένο ἀπὸ κάποιες ψεῦτρες μοῖρες, ὡραῖο κι ἄτυχο βασιλόπουλο! καὶ ποὺ ἀποτεφρώνεστε ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τῆς ἀσβεστης σας φλόγας, πηγαίνετε νὰ ταφῆτε στὸν κοινὸ τάφο τῶν ἀδερφιῶν σας κάτω ἀπὸ τὸν ἄχαρο σωρὸ τῆς στάχτης.

Μὰς φωτίσατε, μᾶς θερμάνατε, στὰ μάτια μας καθρεφτίστηκαν οἱ ὡραῖες κι ἄγριες ἀναλαμπές σας, κ' ἤπιε βαθειὰ ἡ ψυχή μας ἀπὸ τὸ πυρὸ κρασὶ ποὺ τὴν ποτίσατε. Σβῦστε, ἀφοῦ ἔτσι εἶναι γραφτό, πεθάνετε, χαθῆτε, κι ἂς μένουν πίσω σας κάποια μαῦρα σημάδια ποὺ ἀφίνουν οἱ πυρκαϊές.

. . . . . .

Ἡ θερμάστρα ἀρχίζει νὰ σβύνῃ. Ἡ γάτα ποὺ ξύπνησε τραβιέται κι αὐτὴ ἀνήσυχα πιὸ κοντά. Οἱ τελευταῖες ἀναλαμπὲς ποὺ μοιάζουνε ἀργὸ ψυχορά γημα, ἀμυδρὰ φωτίζουνε τὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ σκοῦρο μου φόρεμα, ἔσο ποὺ σιγὰ σιγὰ κι αὐτὸ παίρνει ἀχνὰ τὸ πρῶτο του μαῦρο χρῶμα μέσα στὴ μισοσκότεινη τώρα ἀτμόσφαιρα τῆς ἔρημης κάμαρας· κ' εἶμαι σὰ φάντασμα ἀμφίβολο,σὰ σκιὰ φευγαλέα ποὺ γλυστράει καὶ χάνεται μὲς στὰ σκοτάδια.

Κι ὄξω ὁ βοριὰς σφυρίζει κι ὁ χειμώνας ἀσπρίζει τὰ βουνά.

15. 1. 1922. ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ

Ο ΣΤΡΑΤΗΧΟΤΖΑΣ*)

Ὁ Νασρ-ἐν Ντὶν Χότζα εἶνε δημωτικώτατος σ' ὅλους τοὺς Ἀνατολικοὺς λαούς, συνεπῶς καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες. Τ' ἀνέκδοτά του, τ' ἀστεῖα του, οἱ ἱστορίες του, οἱ παροιμίες του φέρονται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, κι' ἀποτελοῦν ἔτσι τὴ λαϊκὴ σοφία. Μ' ὅλον τὸ ἄβαθό τους—πολλὲς φορὲς—καὶ τὴν ἀνοησία τους, ὁ λαὸς βρίσκει πάντα τὴν κατάλληλη εὐκαιρία νὰ τὶς ἐφαρμόσῃ καὶ νὰ δώσῃ σ' αὐτὲς πλάτος ἐννοίας καὶ φιλοσοφικὴ βαθύτητα. Πόσες φορὲς—μιλώντας μὲ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, δὲν ἀκοῦς τὸ στερεότυπο «Μιὰ φορὰ ὁ Στρατηχότζας.....» Γιατὶ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ. ποὺ ἔχει τὴν ἰδιοφυΐα ὅλα τὰ ξενικὰ ὀνόματα νὰ τὰ συμμορφώνῃ μὲ τὴ φθογγολογία του καὶ μὲ τὸ τυπικό του, τὸ ἀραβικὸ ὄνομα ***Νασρ-ἐν Ντὶν-Χότζα*** (ποὺ ἀραβικὰ σημαίνει ***Νίκη τῆς Θρησκείας***) ἔγεινε ρωμαΐικα, στὴν ἀρχὴ ***Νασραδὶν Χόντζας***, καὶ σιγά, σιγὰ ξέπεσε σὲ πιὸ ρωμαΐικο, ***Στρατηχότζας***»

Ὁ Στρατηχότζας, λοιπόν, ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγαπημένους φιλόσοφους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαου καὶ τ' ἀνέκδοτά του, πότε ἀλλαγμένα σύρριζα καὶ πότε παρατεντωμένα σὰ λάστιχα ἁλατίζουν καὶ νοστιμίζουν συχνὰ τὶς κουβέντες καὶ τὶς συζητήσεις τοῦ λαοῦ μας.

Ἂν ἐρωτήσῃς ἕναν ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ τὶ ἦταν ὁ Στρατηχότζας, θὰ σοῦ πῇ δίχως δισταγμό:

— Ἕλληνας!...

Ἴσως, μάλιστα νὰ σοῦ προσθέσῃ πὼς τὸν εἶχε γνωρίσῃ κι' ὁ παππούς του γιατὶ ἦταν συχωριανός του! Ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν θέλουν Τοῦρκο μὲ πατρίδα καὶ μὲ τόπο δράσεως ποτὲ τὸ Ἰκόνιον,πότε τὴν Προύσα,πότε τὸ Ἀβρὶ Σεχὶρ κλπ.Ὁ Τουρκικὸς λαὸς πιστεύει, μάλιστα, πὼς στὴν Προύσα ὑπάρχει κ' ὁ τάφος του, καὶ τόνε δείχνουν κιόλας! Οἱ Πέρσες τὸν θέλουν Πέρση, κι' οἱ Ἄραβες Ἄραβα.Τὶ εἶναι ἐλὶ τέλους αὐτὸς ὁ πολυθρύλητος Χότζας; Εἶναι ἁπλούστατα, ὁ λαὸς ὁ ἴδιος, ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολῆς ποὺ δημιούργησε ἕνα ὄνομα γιὰ τὰ τοῦ φορτώσῃ στὴ ράχη του ὅλη τὴ λαϊκὴ ἐξυπνάδα καὶ θυμοσοφία. Κι' ὅταν ἀμφισβητεῖται ἡ ὕπαρξη τοῦ Ὁμήρου, κι' αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ Σαίξπηρ ἡ ὕπαρξη, δὲν εἶναι τόσο σπουδαῖο καὶ τόσο ἀδύνατο ν' ἀμφισβητηθῇ καὶ ἡ ὕπαρξη ἑνὸς ἀγαθοῦ Χότζα.

Οἱ ἱστορίες του στὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ εἶνε γνωστὲς ἀπὸ μιὰ παλιὰ ἔκδοση τῆς Βενετίας, μετάφραση ἀπὸ τὸ Τουρκικό, ὅπου ὁ ἀνώνυμος μεταφραστὴς μᾶς παρουσιάζει τὸ Χότζα ὡς Τοῦρκο. Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν, ἔγεινε κ' ἐδῶ μιὰ ἔκδοση τῆς ἀνθρωπιᾶς, σὲ δυὸ ἢ τρία τυπογραφικὰ φύλλα, ἀπὸ τὸ μακαρίτη Βασί-

*) Ὁ πρόλογος τοῦ νέου βιβλίου, «Οἱ εὐστράπελες ἱστορίες τοῦ Ναστρ-ἐν-ντὶν-Χότζα» ποὺ ἐξέδωκε τώρα ὁ κ. Γ. Ι. Βασιλείου.

λειο Κάνδη, ἀρχιλογιστὴ τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορίου τῶν Ἐφημερίδων. Στὴ μετάφρασή του αὐτή, ὁ μακαρίτης Κάνδης ὑποστήριζε πὼς ἔδινε τοὺς ***ἀληθινοὺς*** μύθους «τοῦ Τούρκου Αἰσώπου.»

Ὡς τόσο καὶ μ' ὅλη τὴ βεβαίωση τοῦ Κάνδη ὁ Νασρ-ἐν-Ντὶν-Χότζας δὲν ἦταν Τοῦρκος, οὔτε οἱ ἱστορίες του εἶνε τούρκικες. Τὸν εὐτράπελον αὐτὸν τύπο τοῦ λαϊκοῦ σοφοῦ, τὸν ἔχουν καὶ τὸν θέλουν γιὰ δικό τους — ὅπως εἶπα παραπάνω — καὶ οἱ Πέρσες καὶ οἱ Ἄραβες, καὶ τὸν συναντοῦμε σὲ πολλὰ ἀρχαῖα λαϊκὰ βιβλία τῶν δυὸ αὐτῶν λαῶν, ὅπως λ.χ. στὶς «Χίλιες καὶ μιὰ Νύχτες» στὸ «Περσικὸ Μυθολόγιο,» ποὺ εἶναι κάτι παραπλήσιο μὲ τὴ «Χαλιμᾶ,» καὶ σὲ πολλὰ ἔργα ξακουστῶν ποιητῶν, γραμμένα σ' ἐποχὴ ποὺ οἱ Τοῦρκει δὲν εἶχαν ἀκόμα φιλολογία.

Σ' ὅλα τὰ ἔργα αὐτά, ὁ Νασρ ἐν-Ντὶν-Χότζας εἶναι ἄλλοτε ὁ τύπος, ὁ μωρὸς καί, συγχρόνως, πανοῦργος, ὁ ἁπλοϊκός, συγχρόνως, καὶ κατεργάρης, δόλιος καὶ μουζαβίρης, ἄλλοτε ὁ τύπος τοῦ ἀγράμματου καὶ ἀμαθοῦς δασκάλου καὶ ἱερωμένου ποὺ κάνει πὼς ὅλα τὰ ξέρει καὶ ἀπὸ τὴν ὁμάθειά του εἶνε καταδικασμένος πάντα νὰ πέφτῃ σὲ γκάφες καὶ νὰ γίνεται γελοῖος — ἰδιότητες ποὺ ἀπέδιδαν ἐκείνην τὴν ἐποχὴ στοὺς Τούρκους οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Πέρσες. Αὐτοί, λαοὶ τροωδευμένοι, τότε, ραφιναρισμένοι, καὶ τειραπέρατοι, δὲν παρέλειψαν νὰ πλουτήσουν τὴ φιλολογία τους μὲ πλῆθος πνευματώδεις ἱστορίες, ὅπου ζωγράφιζαν τὶς πνευματικὲς ἀτελειες τῶν Τούρκων, λαοῦ ἀμαθοῦς καὶ ἀξέστου, τὸν ὁποῖον εἶχαν κατακτήσῃ τότε, καὶ μὲ πολὺν κόπο τὸν διαπαιδαγωγοῦσαν, ἕνεκα ἀκριβῶς τῆς μπουνταλωσύνης του, καὶ γιὰ τὸν ὁποῖον ἔτρεφαν, καὶ μπορῶ νὰ πῶ, καὶ τρέφουν ἀκόμα, μιὰ φυσικὴ ἀντιπάθεια.

Γιὰ τοῦτο συχνά, μέσα στὶς «Χίλιες καὶ Μιὰ Νύχτες» στὸ μεγάλο αὐτὸ μνημεῖο τῆς Ἀραβικῆς Φιλολογίας, καὶ σ' ἄλλα παρόμοια, βλέπομε πλῆθος τέτοιες κωμικὲς ἱστορίες ποὺ ὁ γελοῖος ἥρως τους εἶνε : «Ἕνας Τοῦρκος, ἀμούστακο παλληκάρι.....» ἢ «Ἕνας ΤοῦρκοςΣέχας (γέρος ἱερωμένος) μὲ θεόρατο σαρίκι...» ἢ «Ἕνας Τοῦρκος ποὺ ἔκανε τὸ δάσκαλο τοῦ Νόμου καὶ τῆς Θρησκείας...» κτλ. κτλ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀρχίζουν πολλὲς ἱστορίες τοῦ παρόντος τόμου, στὸ βιβλίο της «Χαλιμᾶς» ὅπως παρ. χαρ. ἡ ὑπ' ἀριθ. 8, «ὁ Χότζας...ξεμαυλιστὴς» (Χίλιες καὶ Μιὰ Νύχτες : 685η νύχτα) ἢ ὑπ' ἀριθ. 13, «Ὁ Γάϊδαρος ποὺ... δὲ γίνεται ἄνθρωπος» (388η νύχτα), ἢ ὑπ' ἀριθ. 17, «Ἡ ἱστορία τοῦ Ψαριοῦ» (393η νύχτα,) κτλ. κτλ. ἐνῷ, πάλι, ἄλλες, ποὺ στὶς «Χίλιες καὶ Μιὰ Νύχτες» ἀναφέρονται σὲ πρόσωπα ἱστορικά, περιελήφθησαν στὸ βιβλίο τοῦ Χότζα καὶ παρουσιάστηκαν σὰν ἐπεισόδια ποὺ συνέβηκαν σ' αὐτόν, ὅπως λ.χ. ἡ ὑπ' ἀριθ.18, «Ἡ Συνταγὴ» (395ην Νύχτα) ποὺ στὴ «Χαλιμᾶ» ἀναφέρεται ὡς ἐπεισόδιο τοῦ περιφήμου Χαλίφη τῆς Βαγδάτης Χαροὺν ἐρ-Ῥασσὶντ καὶ τοῦ βεζύρη του Γκάαφαρ τοῦ Βαρμεκίδη, μ' ἕναν ἀπὸ τοὺς Βεδουΐνους τῆς ἐρήμου, ποὺ εἶναι ξακουστοὶ γιὰ τὴν ἐλευθεροστομία του.

Ἀργότερα, τὸν 17ον ἢ 18ον αἰώνα, κάποιος Ἄραβας, ἄγνωστο ποιός, συνέλεξε ἀπὸ τὴ «Χαλιμᾶ» ἀπὸ τὸ «Περσικὸ Μυθολόγιο» καὶ ἄλλες ἀραβικὲς καὶ περσικὲς πηγές, τὶς εὐτραπελὲς αὐτὲς ἱστορίες καὶ τὶς μετέφερε ἢ ὁλόκληρες ὅπως ἦσαν ἢ συντομευμένες, (παίρνοντας μόνο ἀποσπάσματα αὐτῶν, ποὺ ἀποτελοῦν στὰ μακρὰ ἐκεῖνα ἱστορήματα, ἁπλὰ ἐπεισόδια — κι αὐτὲς εἶναι οἱ περισσότερες) σὲ ξεχωριστὸ βιβλίο, βάζοντας γιὰ γενικὸ ἥρωά τους ἕνα μόνο πρόσωπο τὸν ***Νασρ-ἐν-Ντὶν Χότζα***, ἢ, ἀκριβέστερον, ***Γκόχα***, λέξη ποὺ σημαίνει τὸν ἐγγράμματο, τὸν ἄνθρωπο τοῦ Νόμου κρὶ τῆς Θρησκείας, μὰ, ποὺ ἀποδίδεται γενικῶς ὡς τίτλος σὲ ἀνθρώπους ἐλαφρόμυαλους κι' ἁπλοϊκούς. Αὐτὰ τὰ ***Ναουάντιρ ἐλ Γκόχα*** («Τὰ παράξενα καὶ κωμικὰ ἱστορήματα τοῦ Γκόχα») εἶναι πολὺ διαδεδομένα στὴν Ἀνατολή, ἰδίως στὴ Συρία καὶ Αἴγυπτο, ὅπου ἀριθμοῦν χιλιάδες λαϊκῶν ἐκδόσεων καὶ ὅπου διαβάζονται ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἀχόρταγα.

Ἀργότερα, ἀκόμα, οἱ Τοῦρκοι μετέφρασαν ἕνα μεγάλο μέρος ἀπ' αὐτὰ στὴ γλῶσσα τους, καὶ ἔκαναν, ὅπως εἶπα, τὸν ἥρωά τους δικό τους, μεταφέροντας ἀκόμα καὶ τὸν τύπο τῆς δράσεώς του στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Πρὶν κλείσω τὶς πεταχτὲς αὐτὲς σημειώσεις μου, ὀφείλω νὰ προσθέσω, ὅτι στὴν ἀραβικὴ ἔκδοση ποὺ ἀκολούθησα, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα πολλὰ τοῦ Χότζα, πενῆντα περίπου τὸν ἀριθμό, ποὺ θεώρησα περιττὸ νὰ συμπεριλάβω στὴ μετάφραση τούτη, γιατὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἁπλῶς ἐλαφρὲς παραλλαγες ἄλλων, καὶ θἄταν παράλογη ἡ ἐπανάληψή των, ἄλλα εἶναι πολὺ ἀνόητα καὶ ἀνάλατα, καὶ θὰ κούραζαν τὸν ἀναγνώστη, καὶ ἄλλα, τέλος, εἶναι παρὰ πολὺ «ἐλεύθερα» καὶ μπαίνουν στὸν κύκλο τοῦ Αἰσχροῦ καὶ τοῦ Ἀνηθίκου, καὶ δὲ θὰ ἤθελα ἡ μετάφρασή μου ν' ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὴν κοσμία καὶ ἠθικὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια.

Ἀθήνα, Νοέμβριος 1921. Κ. ΤΡΙΚΟΓΛΙΔΗΣ

ΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Mercure de France, 1ῦ τοῦ Δεκέβρη 1921 Ζὺλ ντὲ Γκωλτιέ : Ἡ αἰσθητικὴ ἠθικότη. Πὼλ Ὀλιβιέ: Ὁ Μωρὲς Μαίτερλεγκ καὶ τὸ μεγάλο μυστικό. Ρενὲ Μορό, νουβέλλα. Πὼλ Σουσόν : ἀνάμνησες (ποίημα) Ἀρνὺ Μαζέλ : οἱ τρεῖς Πειρασμοὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Τζερολάμο Λατζέρι : ἡ χρονιὰ τοῦ Dante· Ἐπιθεώρηση τοῦ δεκαπετθήμερου κλπ.

Mercure de France, 1 τοῦ Γενναρη 1922 : Μαρσὲλ Ρούφ, ἡ Κίνα καὶ ἡ Διάσκεψη τῆς Βάσιγκτων. Λουΐ Μαντέν, Χάδι τῆς Νιότης (ποίημα) Μάρτ Ζενλὶς· ἡ ἐπικίντυνη ζώνη (ρομάντσο) Ἐπιθεώρηση φιλολογική, κοινωνική, πολιτικὴ βιβλιογραφία κλπ.

Le Monde Nouvean, 1 τοῦ Γενναρη 1922 : Ζὰν Ἐριτιέ, τὸ θέατρο τοῦ Φρανσουὰ ντὲ Κυρέλ. Κριτικὰ ποιήματα τοῦ Πελλερέν, Κοττινέ, Ζαλαμπέρ, Ρομπὲρ Βεϋσσιε : νομοθετικὸς ρεαλισμὸς στὴν Ὁλλανδία. Φιλολογία, τέχνη, νέα βιβλία κλπ.

Revue de littérature comparée, Ὀκτώβρης — Δεκέβρης τοῦ 1921 : Ντιμόφ : μία ἐγγλέζικη πηγὴ τῆς «Ἐφεύρησης» νοῦ Ἀντρὲ Σενιέ. Τρονσόν : ὁ Χέρντερ καὶ ὁ Λαμαρτῖνος. Π. Μαρτῖνο : γιὰ δυὸ μουσουλμανικὰ ποιήματα τοῦ Λεκόντ ντὲ Λίλ κλπ.